

ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

ΘΕΑΤΡΟΝ ΜΝΗΜΑΤΑΚΙΩΝ.—Σαπφώ, τραγωδία εἰς τρεῖς πράξεις
ὑπὸ Δ. Καλαποθάκη.—ΧΡΟΝΙΚΑ.

Ὁ ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου Μνηματακίων εὐδοκίμως διδάσκων ἑλληνικὸς δραματικὸς θιάσος τρία μὲν μέχρι τοῦ νῦν τοῦ γαλλικοῦ θεάτρου ἐδίδαξεν ἔργα τῶν κρατίστων, τὴν *Adrienne Lecouvreur*, τὴν *Dame aux Camélias*, περὶ ὧν ἐποιήσαμεθα λόγον ἐν τῇ προτέρᾳ ἡμῶν Ἐπιθεωρήσει, καὶ τελευταῖον τὸν *Maître de Forges*, περὶ οὗ πολλὰκις πρὸ διατίας ὠμιλήσαμεν ὡς καὶ περὶ τῆς καὶ τότε καὶ νῦν ὑποδυσάμενης τῆς *Clair* δεσποινίδος Αἰκ. Βερώνη ἀναδεικνύσας αὐτῆς καὶ νῦν καὶ ἐνθουσιωδῶς χειροκρατηθείσης, τρία δὲ νέα πρωτότυπα, σὺν τῇ *Λύρα τοῦ Γέρω Νικόλα* τοῦ Κόκκου, τὸ ἀτυχὲς κωμειδύλλιον λεγόμενον *Ἐπὶ τοῦ καταστρώματος*, περὶ οὗ ὠμιλήσαμεν ἐν τῇ προτέρᾳ ἡμῶν Ἐπιθεωρήσει καὶ τὸ ἐπίσης ἀτυχὲς κωμειδύλλιον τοῦ κ. Κατσέλοπούλου *Οἱ Σφουγγαράδες* καὶ τελευταῖον τὴν τραγωδίαν τοῦ κ. Καλαποθάκη *Σαπφώ*. Οἱ *Σφουγγαράδες*, εἶνε ἀνάξιοι λόγου, ἀπυροῦμεν δὲ πῶς ἐπανελήθη πολλὰκις ἐν Ἀθήναις καὶ εὐρέθην ἀκροατήριον νὰ ἀποδεχθῇ αὐτό.

Ἡ δὲ τρίπρακτος τραγωδία τοῦ κ. Καλαποθάκη, *Σαπφώ*, στερεῖται πολλῶν στοιχείων τραγωδίας, δὲν ἔχει ὅμως καὶ τὰς ἀσχημίας τῶν προμνησθέντων δύο κωμειδυλλίων. Ὁ κ. Καλαποθάκης, λόγιος ἐν Ἀθήναις, εἶνε γνωστὸς καὶ ἐξ ἄλλου ἔργου, ὑποβληθέντος τῷ κατὰ τῷ 1888 κριθέντι δραματικῷ ἀγωνί τῶν Ὀλυμπίων ἐπιγραφομένου δὲ ἡ Ἀλωσις τῆς *Κωνσταντινουπόλεως*, ὅπερ καὶ ἐδιδάχθη εἰτα ἀνεπιτυχῶς ἐν Ἀθήναις. Κατολισπὼν δ' οὗτος τὴν βυζαντιακὴν ἱστορίαν, ἀπεφάσισε νὰ προστρέξῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ ν' ἀναδιδάσῃ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὴν μελιχρόμεidon καὶ ἱσπλόκον ἐκ Λέσβου λυρικὴν *Σαπφώ* καὶ τὴν πῶσιν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ τῆς Λευκάδος βράχου, δραματοποιῶν τοὺς φερομένους ἔρωτας αὐτῆς πρὸς τὸν Φάωνα, εἶδος Ἀδωνίδος, οὗ μέχρι μανίας ἐρᾷ ἡ ἀνδὼν τῆς Λέσβου. Ὁ φερόμενος οὗτος ἔρωας τῆς *Σαπφῶς* πολλὰκις ἀγνοχόλησε τοὺς φιλολογοῦντας, ἀσκόπον δὲ ἠγοῦμεθα νὰ ἐκθῶμεν τὰ κατ' αὐτόν, ἐφ' ᾧ καὶ παραπέμπομεν τὸν βουλόμενον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας τοῦ *Otfried Müller*, ἧς καὶ ἑλληνικὴ μετάφρασις, γενομένη ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Κυπριανοῦ ὑπάρχει. Ἀσκόπον δὲ ἐπίσης ἠγοῦμεθα νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς ὅσα ἐγράψαμεν ἐν προτέρῳ τεύχει περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἀγνότητος τῆς *Σαπφῶς* ἐξ ἀφορμῆς τῶν τότε, κατὰ τὴν πρώτην διδασκαλίαν τοῦ ἔργου ἐν Ἀθήναις, δημοσιευθέντων. Ὁ κ. Καλαποθάκης, φαίνεται, ἀναγνοὺς τοὺς ἀρχαίους ἑλλήνας ποιητάς, ἀπεμνημόνευσε πολλὰς λέξεις ἐξ αὐτῶν, ὡς μετῆγγισεν ἐν τῇ τραγωδίᾳ αὐτοῦ, τηρήσας δὲ τὴν ἐνότητα τόπου καὶ χρόνου, τὸ ἔργον αὐτοῦ διέγραψε ἄνευ τινὸς δυνάμεως καὶ καλλιτεχνικῆς ἐμπνεύσεως,

Ἀεπᾶζ κατήνεγκε τραῦμα διὰ μαχαίρας κατὰ τῆς δεσποίνης τοῦ οἴκου, κοιμωμένης παραπλεύρως τοῦ διετοῦς αὐτῆς τέκνου· ἠθέλησε δὲ νὰ φονεύσῃ αὐτὴν καὶ τὸ τέκνον αὐτῆς ἐν ἀνάγκῃ, ἵνα ἀποσπάσῃ χρηματοφυλάκιον, 9 περιλαμβάνον φράγκα. Τὸ τέρας ἐσεμνύνετο ἐπὶ τῷ κακούργηματι τούτῳ ὡς ἐπὶ ἡρώϊκῃ πράξει καὶ λύσεως μόνον ἐπληρώθη ὅτε ὁ φόνος ἀπέτυχεν· γινώσκει κάλλιστα ὅτι εἰς δεκαπενταετὴ καθιερῶν καταδικασθήσεται· ἀλλὰ τὰ πεντεκαίδεκα ἔτη ἦσαν δι' αὐτὸν προτιμώτερα τῶν δέκα, διότι τότε δὲν θὰ μετέβαινεν εἰς Νέαν Καληδονίαν· θὰ προὔτιμα καὶ φύλακα τοῦ δεσμωτηρίου νὰ φονεύσῃ ἵνα ἦ βέβαιος, ὅτι δὲν θὰ περιορισθῇ ἐν τῷ μετὰ κελλίων δεσμωτηρίῳ. Ἄν δ' ἤδη προὔτιμα τις παράφρονα αὐτὸν νὰ κηρύξῃ, τοῦτο ἔτι μᾶλλον εὐπρόσδεκτον αὐτῷ θ' ἀπέβαινε, διότι θὰ διέμενεν ἐπὶ δύο μῆνας π. χ. ἐν φρενοκομείῳ καὶ τὸ ζήτημα θὰ ἔληγε. «Καὶ ἂν μὲ ἄφρον ἐκεῖ κατὰ τι μακρότερον», ἐσκέπτετο ὁ σκληροκάρδιος μεῖραξ, «τὸ τοιοῦτο δὲν θὰ μ' ἐκώλυε τοῦ ν' ἀναρριχηθῶ ἡμέραν τινα ἐφ' ἐνὸς τῶν τοίχων». Τοῦτον τὸν καρπὸν τῶν παρατηρήσεων αὐτῶν προσάγουσιν οἱ γάλλοι ἱατροὶ εἰς καταπολέμησιν τῆς θεωρίας τοῦ Λομβρόζου. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἡδύνατο κάλλιστα νὰ εἴπῃ εἰς ἀπάντησιν: Ἄν ταῦτα δὲν ἀπετέλουν φυσικὸν καὶ ἠθικὸν τύπον τοῦ ἐκ γενετῆς κακούργου, ὁ τύπος ἐκεῖνος τότε οὐδεπὼς ὑφίσταται. . .

Ἐκάστη ἡμέρα νέαν συνεπάγεται ἀνακάλυψιν κακούργων τύπων. Ὁ Λομβρόζος ἀναφέρει δωδεκάδα ὧλων τοιούτων ἀνακαλύψεων, ἐν αἷς καὶ τὸν ἐκ γενετῆς τυχοδιώκτην, ὃν οὐδ' ἐκεῖνο, ὅπερ κοινῶς εὐτυχία καλεῖται, δύναται νὰ συγκαταστήσῃ καὶ τὸν ἐκ γενετῆς ἀνανδρὸν κακούργον, μεμορφωμένος τύπον τοῦ ὁποίου κατὰ τὸν Μπρουαρέλ ἀποτελεῖ ὁ τῶν Παρισίων ἀγυιόπαις. Ὁ τύπος οὗτος ἀπαντᾷ ὅμως καὶ ἐν σεμνοῖς ἀστικοῖς κέντροις, ὅπου ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον ὡς παῖς, διεγείρων τὸν θαυμασμόν, μέχρις ὅτου κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν ἐμφανίζονται αἱ ἀξιοσημείωτοι ἐκεῖναι ἀνωμαλῖαι ἐν τε τῇ φυσικῇ καὶ τῇ ψυχικῇ ἀναπτύξει, αἵτινες χαρακτηρίζουσι τοὺς ἄνδρας τοῦ γυναικείου τύπου. Ἐκ τούτων συλλέγεται ὁ στρατὸς τῶν ἐκτεθηλυμένων. Ὁ Λομβρόζος ἀφηγεῖται πρὸς τούτους καὶ τινα περὶ τῶν ἐκ γενετῆς κακοβούλων. Εἰς τούτων, πεπρὸικισμένος διὰ μεγάλης εὐφυΐας, οὐδεμιᾶς ἄλλης ἐμφορεῖται σκέψεως ἢ νὰ καταγγέλλῃ τοὺς περὶ αὐτόν. Χωρὶς νὰ ἔχῃ οἶονδ' ὅποτε προσωπικὸν ὄφελος ἐξυπηρέτει τῇ πρὸς καταγγέλλαν τάσει αὐτοῦ ἀπλῶς πρὸς ἱκανοποίησιν εἰδὸς τινὸς κακοβούλου εὐχαριστήσεως. Ἐν τῇ φυλακῇ κατῆγγελλε τοὺς συμπεφυλακισμένους αὐτῷ, τοὺς ὑπαλλήλους· ἐχάλκευε δ' ἔγγραφα πρὸς ἐπιτυχίαν ἀποδείξεων τῶν καταγγελίων αὐτοῦ· ἂν δὲ πᾶτε συνέβαινεν ὥστε νὰ κατορθώσῃ νὰ ἐπιτύχῃ ἰδιαιτέρως τινος εὐνοίας ἐκ μέρους τῶν φυλάκων αὐτοῦ, κατῆγγελλε τοὺς φύλακας τούτους ἀμέσως καὶ ἀκριβῶς διὰ τὴν χορηγηθεῖσαν αὐτῷ εὐνοίαν.

(Ἐπεται τὸ τέλος).

Γ. Κ. ΑΛΑΞΑΡΙΔΗΣ.

ἐφ' ᾧ καὶ ψυχρὸν τοῦτο παρίσταται. Ὡς παρετηρήσαμεν ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μνησθέντι προτέρῳ τεύχει, δράματα φέροντα τὸ ὄνομα τῆς σὺν τῷ Ἀλκαίῳ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ποιητικῆς σχολῆς τῆς Δέσβου εὐρισκόμενης Σαπφῶς ἐποιήθησαν κατὰ μὲν τὴν ἀρχαιότητα ὑπὸ τοῦ Ἀντιφάνους, Τιμοκλέους, Διφίλου καὶ ἄλλων, ἐν τοῖς ὕστερον δὲ χρόνοις ἐγένοντο ἡ λυρική τραγῳδία τῶν Empis, Courriel καὶ Reiche (1822), τὸ γνωστὸν μελόδραμα τοῦ Pacini Saffo (1842), τὸ μελόδραμα τοῦ Gounod (ἐπὶ Emile Augier) καὶ τὸ δράμα τοῦ Armand Silvestre.

Ὡς καὶ ἀρχόμενοι εἶπομεν βάσιν τῆς τραγῳδίας αὐτοῦ ὁ κ. Καλαποθάκης ἔχει τὸν ἔρωτα τῆς Σαπφῶς πρὸς τὸν Φάωνα καὶ τὸ ἄλμα αὐτῆς ἀπὸ τῆς πέτρας τῆς Λευκάδος, ἥτοι τοὺς στίχους τοῦ Μενάνδρου, οὓς μνημονεύει Στράβων (ἐκδ. Didot. B. I, 6'), καθ' οὓς ἡ Σαπφώ.

Τὸν ὑπέρκοπον θηρώσα Φάων,
οἰστρώντι πόθῳ ρῆψαι πέτρας
ἀπὸ τηλεφανοῦς.

καὶ ὅστις μνημονεύει ὅτι ἐν Λευκάδι ὑπῆρχεν ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τὸ ἄλμα, «τὸ τοὺς ἔρωτας παύειν πεπιστευμένον».

Ἡ Σαπφώ καταλιποῦσα ἔνεκα τοῦ πρὸς τὸν Φάωνα ἔρωτος αὐτῆς τὴν Δέσβον ἔρχεται εἰς τὴν Λευκάδα σὺν τῷ Φάωνι. Πρέσβυς ἐλθὼν προσκαλεῖ αὐτὴν νὰ ἐγανέλθῃ, ἀλλ' αὐτὴ ἀρνεῖται θέλουσα νὰ ζῇ ἐνθα ὁ Φάων. Οὗτος ὅμως ἐρᾷ τῆς Ἑλλῆς, μικρᾶς ὀφθαλμῆς ξενιζομένης παρὰ τῇ Σαπφῷ, τὸν δὲ ἔρωτα τοῦτον ἀποκαλύπτει αὐτῇ ὁ Ἀλκαῖος Ἡ Σαπφώ ἀπορρίπτει τοῦτο μετ' ἀγανακτήσεως, ἀλλ' αἰφνης ἀκούει τοῦ Φάωνος αὐτοῦ ὁμολογοῦντος ὅτι ἠγάπα μὲν αὐτήν, ἀλλ' ἤδη ἐπαυσεν ἀγαπᾶν αὐτήν. Ἐπὶ τέλους ὁ Φάων ἀπερχεται σὺν τῇ Ἑλλῇ τῆς Λευκάδος, ἡ δὲ Σαπφώ, βλέπουσα αὐτὸν ἀναχωροῦντα ἐπὶ τοῦ πλοίου, εὐχεται τοῖς θεοῖς ὅπως καταδυθῶσιν αὐτὸν ἐν τοῖς κύμασιν. Ἡ εὐχὴ αὕτη εἰσακούσεται, γίνεται τρικυμία, ὁ Φάων κινδυνεύει. Ἡ Σαπφώ ἐπὶ τοῦ βράχου ἰσταμένη ἀντιλαμβάνεται τοῦ κινδύνου ὃν διατρέχει ὁ ὑπ' αὐτῆς ἐρώμενος ἀνὴρ καὶ δέεται τότε τῶν θεῶν ὅπως σώσωσιν αὐτόν, ἀλλ' ὁ Φάων καταποντίζεται, ἡ δὲ Σαπφώ, τοῦτο ἰδοῦσα, κλαίει καὶ ὀδύρεται—ὅλη δὲ αὕτη ἡ σκηνὴ εἶνε καλὴ καὶ συγκινητικὴ—καὶ ἐπὶ τέλους ῥίπτεται ἀπὸ τοῦ βράχου εἰς τὰ κύματα.

Ἰδοὺ ἡ ὑπόθεσις συντόμως. Εἶνε περιττὸν δὲ νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ τραγῳδία εἶνε ἑμμετρος, κατακλύζεται δὲ ὑπὸ ὀρμαθῶν λέξεων πολλάκις. Τὸ ἔργον ἀναδείκνυσιν πολὺ ἡ δεσποινὶς Αἰκατερίνη Βερώνη, ἥτις ἐν τῷ ἔργῳ τοῦτῳ ἀνέρχεται εἰς ὕψος δραματικῆς τέχνης ἐπίζηλον. Πολλὰ σκηνὰ ἐκτελοῦνται ὑπ' αὐτῆς θαυμάσια ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῆς μιμικῆς καὶ τοῦ λέγειν, δύναται τις δὲ εἰπεῖν ὅτι τὸ ἔργον ἐγένετο διὰ τὴν συμπολίτιδα ἡμῶν καλλιτέχνηδα. Δικαίως δὲ ὁ κ. Δ. Ταβουλάρης ἐν Ἀθήναις εὐρισκόμενος, ὅτε τὸ ἔργον τὸ πρῶτον ἐδιδάχθη, ἔγραψε τὰ ἐνθουσιώδη ἑκείνα, ὅσα ἀντεγράψαμεν ἐν τῷ 24 τεύχει τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου.

Παρατηρητέον δὲ ὅτι ἡ ἀπαγγελία στίχων ἐπὶ τῆς σκηνῆς εἶνε οὐχὶ τι εὐχερές, ἀπαιτεῖται δὲ ἰδιαίτερα μελέτη τοῦ πράγματος, ὅπως ἀρμονικῶς οὗτοι ἐκφέ-

γωνται, μὴ κόπωνται, ἀλλὰ μόνον ὑπολανθάνοντι ρυθμῷ βέωσι. Τὴν δυσχέρειαν ταύτην κατέβαλε μὲν ἡ τὸ πρωταγωνιστοῦν ἔχουσα πρόσωπον, οὐχὶ ὅμως καὶ πάντες οἱ ἄλλοι οἱ τὰ ἄλλα ὑποδυσάμενοι πρόσωπα. Δὲν ἀναφέρουμεν ὀνόματα, διότι ἐπιθυμοῦμεν ὅπως φιλοτίμως ἀναγνωρίσωσι τοῦτο ὅσοι πρέπει. Δὲν ἀδικοῦμεν αὐτοὺς, διότι ὁμολογοῦμεν ὅτι καὶ κράτιστοι ὑποκριταὶ ἐπιφανῶν εὐρωπαϊκῶν θεάτρων ἐν τῇ ἐκφορᾷ τῶν στίχων πολλάκις ἀστοχοῦσι καὶ οἱ κριτικοὶ ὑποδεικνύουσιν αὐτοῖς τοῦτο.

ΧΡΟΝΙΚΑ.—Τὸ ζήτημα τῆς Rousseil διςχυρισθείσης ὅτι ὁ Sardou παρέλαβε σκηνὰς ἐκ δράματος αὐτῆς ἐπιγραφομένου *judith* ἐν τῇ *Gismonda* ἔληξε, τῆς ἐταιρείας τῶν δραματικῶν συγγραφέων ἐν συνεδρίῳ, ἄρτι γενομένη, ἀποφανθείσης ὑπὲρ τοῦ συγγραφέως τῆς *Patrie*.

—Οὔτε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὸ ἀκροατήριον τῆς Γαλλικῆς Κωμῳδίας καὶ οἱ παρισιανοὶ ἐν γένει θὰ εὐτυχήσωσι νὰ ἀκούσωσι τὸ νέον ἔργον τοῦ Δουμᾶ *la Route de Thèbes*, διότι, ὡς αὐτὸς ἀγγέλλει δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ τῷ Lantenburg, δευθунτῇ τοῦ Residenz Theater, ὅστις ἐζήτησεν αὐτὸ διὰ τὴν Γερμανίαν, ἀνεβλήθη εἰς τὴν περίοδον 1896—97.

-- Ἡ Σάρρα Bernhardt κατελήφθη ὑπὸ νέας ἰδιοτροπίας. Ἐπιθυμεῖ νὰ λάβῃ τὸ παράσημον τῆς Λεγεώνας τῆς Τιμῆς καὶ ἐπὶ τούτῳ κινεῖ γῆν καὶ θάλασσαν. Πολλοὶ συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῆς ἐκπληρώσεως τῆς ἰδιοτροπίας αὐτῆς.

Ὁ πρὸ πολλοῦ ἐξετελέσθη μουσικὸν ἔργον τοῦ αυτοκράτορος τῆς Γερμανίας καὶ ἤδη ἀγγέλλεται ὅτι παρασκευάζεται ὁστος νέον τοιοῦτον, μονόπρακτον μελόδραμα ὃ ὁ τίτλος ἔτι ἀγνωστος.

—Κατ' αὐτὰς ἐπανελήφθη ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῆς Γαλλικῆς Κωμῳδίας ὁ *Monsieur Alphonse* τοῦ Δουμᾶ.

—Οἱ γνωστοὶ κωμωδιογράφοι ἔγραψαν χάριν τῆς *Judic*, τῆς γνωστῆς εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν χαρίσεως ἁιοδοῦ, ὡς ἐπισκεψαμένης αὐτήν, Ernest Blum καὶ Raoul Toché κομειδύλιον ἐπιγραφόμενον *Rieuse* τὸ ἔργον ὅμως τοῦτο σφόδρα κατέκρινεν ὁ Sarcey.

—Ἐν τῷ Μελοδράματι τοῦ Βερολίνου ἐδιδάχθη κωμῳδία ἐπιγραφομένη κατὰ γαλλικὴν μετάφρασιν ἣν ἔχομεν ὑπ' ὄψιν: *Comment Chantaient les vieux*. Ὁ αυτοκράτωρ παρὼν εἰς τὴν παράστασιν μεταπέμφετο τὸν συγγραφέα Karl Niemann καὶ συνεχάρη αὐτῷ εἰπὼν ἅμα: Ἰδοὺ βωστικὴ κωμῳδία, ἀληθὴς κωμῳδία γερμανικὴ.

—Κατ' αὐτὰς ἐξετελέσθη ἐν Μονάχῳ τὸ μελόδραμα τοῦ Mehul *Uthal*, ὅπερ ἔχει τὸδε τὸ περίεργον ἐν τῇ μουσικῇ αὐτοῦ, ὅτι ἀπὸ τῆς ὀρχήστρας ἀφηρέθησαν τὰ τετράχορδα.

ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

Ὁ ἐπεύθυνος

ΧΡΥΣΟΣΘΕΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Κωνσταντῖνουπόλεως—Πέραν

Τυπολιθογραφεῖον ΝΕΟΛΟΓΟΥ